

مدرسہ می علمیہ می خواهران الزهرا (س) رمک

عنوان:

عوامل اقتدار امت اسلامی در قرآن کریم

استاد:

حاج آقا زاهدی

طلبه:

سوسن آزادی

چکیده

اقتدار و سربلندی امت اسلامی، همواره یکی از دغدغه‌های اصلی مسلمانان بوده است. قرآن کریم به عنوان کتاب هدایت و سعادت، نقشه راهی برای نیل به این هدف ارائه می‌دهد. این مقاله به دنبال بررسی عواملی است که در قرآن کریم برای نیل به اقتدار امت اسلامی بیان شده است. امروزه، امت اسلامی با چالش‌های متعددی در سطوح مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روبروست. شناخت عوامل اقتدار در قرآن کریم، می‌تواند راهگشای حل این چالش‌ها و نیل به عزت و سربلندی مسلمانان در جهان باشد. هدف از این مقاله که به روش توصیفی-تحلیلی و با ابزار کتابخانه‌ای تدوین شده است، «شناخت عوامل اقتدار امت اسلامی در قرآن کریم» می‌باشد. بر اساس یافته‌های این پژوهش، عوامل اقتدار امت اسلامی در قرآن کریم به دو دسته کلی معنوی و مادی تقسیم می‌شوند. عوامل معنوی که شامل ایمان به خداوند و باور به تعالیم و دستورات الهی، برقراری عدالت در همه سطوح جامعه، اتحاد و وحدت مسلمانان و پیروی از ولایت و رهبری است. همچنین عوامل مادی نیز شامل آمادگی نظامی و داشتن ارتشی قوی و مجهز، برخورداری از قدرت و توان اقتصادی است. با توجه به یافته‌های این پژوهش، نیل به اقتدار امت اسلامی در گرو اهتمام به هر دو دسته عوامل معنوی و مادی است که در قرآن کریم برای نیل به این هدف بیان شده‌اند.

واژگان کلیدی: اقتدار، اقتدار ملی، امت، امت اسلامی، قرآن کریم.

مقدمه

اقتدار امت اسلامی، در پرتو تعالیم نورانی قرآن کریم، مفهومی عمیق و ژرف اندیشی دارد که فراتر از قدرت و توان نظامی یا ثروت و مکنت مادی، عزت و سربلندی حقیقی را در سایه ایمان، عدالت، وحدت و ولایت ترسیم می‌کند. بی‌تردید، تبیین این مفهوم والا و واکاوی عواملی که موجبات نیل به آن را فراهم می‌آورند، از اهمیتی بسزا برخوردار است. اما در دنیای امروز، امت اسلامی با چالش‌های متعددی در سطوح مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روبروست که ضرورت بازگشت به آموزه‌های اصیل قرآن و شناخت عمیق‌تر عوامل اقتدار را دوچندان می‌کند. این دغدغه، ریشه در تناقض میان آرمان‌های بلندمرتبه اسلامی و وضعیت موجود در دنیای کنونی دارد. یافتن پاسخ این پرسش که چه عواملی می‌توانند امت اسلامی را در مسیر نیل به اقتدار حقیقی رهنمون سازند؟ موضوعی است که در حوزه‌های مختلف علوم اسلامی، از جمله علوم قرآنی، تفسیر و حدیث، قابل بررسی و کاوش است. این پژوهش در صدد است تا با بهره‌گیری از آیات و روایات معتبر، به تبیین عوامل اقتدار امت اسلامی در پرتو قرآن کریم بپردازد.

اهمیت این موضوع از آن روست که آیات و روایات متعددی در قرآن و سنت به این موضوع پرداخته‌اند که نشان‌دهنده اهمیت و جایگاه والای آن در دین اسلام است. یافتن پاسخ این پرسش، می‌تواند راهگشای مسلمانان در مسیر نیل به عزت و سربلندی حقیقی و احیای هویت اصیل اسلامی باشد. بی‌توجهی به این موضوع و عدم تلاش برای کسب عوامل اقتدار، می‌تواند پیامدهای ناگواری برای امت اسلامی در پی داشته باشد و زمینه را برای سلطه و استثمار دشمنان فراهم کند.

در مورد پیشینه نیز می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

✓ مقاله‌ی «مبانی قرآنی عوامل معنوی اقتدار ملی از منظر مقام معظم رهبری» به نویسندگی بی‌سادات رضی بهابادی و همکاران؛ در این مقاله به مضامینی چون ایمان، تقوا، توکل، اخلاق الهی و ... اشاره شده است.

✓ مقاله‌ی «راهکارهای ارتقای عزت و اقتدار امت‌های اسلامی از منظر قرآن کریم» به نویسندگی حمید محمدی‌راد، نویسنده در این مقاله به امور تکوینی و تشریعی جهت ارتقای عزت و اقتدار امت اسلامی اشاره کرده است.

✓ مقاله‌ی «اقتدار در اسلام» به نویسندگی علیرضا شجاعی زند؛ در این مقاله اقتدار از منظر شیعه و اهل سنت مورد واکاوی قرار گرفت.

با توجه به اهمیت و ضرورت این موضوع، این پژوهش با هدف تبیین عوامل اقتدار امت اسلامی در قرآن کریم، به بررسی آیات و روایات مرتبط و استخراج آموزه‌های آن‌ها می‌پردازد. امید است که این پژوهش، گامی در جهت ارتقای سطح معرفت و بصیرت مسلمانان و کمک به آنان در مسیر نیل به عزت و سربلندی حقیقی در پرتو آموزه‌های نورانی قرآن کریم باشد.

۱. مفهوم شناسی

در هر مقاله‌ای نیاز است تا واژگان کلیدی و پرتکرار از نظر لغوی و اصطلاحی مورد واکاوی قرار گیرد تا هرگونه ابهام از نظر خواننده برطرف گردد. در این مقاله به واکاوی واژگان اقتدار و امت پرداخته خواهد شد.

۱-۱. اقتدار

اقتدار در لغت به معنای «تواناشدن، قدرت یافتن»^۱؛ «قدرت، توانایی، قوت و زور»^۲ آمده است به همین دلیل برای روشن شدن معنای اصلی اقتدار نیاز است تا به معنای قدرت پرداخته شود. قدرت «قوت و توانایی بر انجام دادن کار و ترک آن است؛ یعنی هرگاه انسان انجام دادن و ترک کاری را چه مادی باشد یا معنوی، اراده کرد بتواند انجام دهد»^۳.

قدرت در اصطلاح سیاسی به معنای «توانایی اجرای کار خاص، توانایی شخص برای وادار کردن دیگران به تسلیم در برابر خواست خود به هر صورتی، توانایی یک طبقه برای تحقق منافعش در برابر طبقات دیگر و قدرت ناشی از دارایی‌های محسوس و غیر محسوس است»^۴.

^۱ معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، ص ۱۷۹.

^۲ دهخدا، لغتنامه دهخدا، ج ۲، ص ۱۵۰۷.

^۳ مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۹، ص ۱۸۱.

^۴ آقابخشی؛ افشاری راد، فرهنگ علوم سیاسی، صص ۲۳۴-۲۳۵.

اقتدار، نیرویی است که ریشه در قانون، عقل، سنت و یا جذبه دارد و مشروعیت قدرت را به ارمغان می‌آورد. این قدرت مشروع می‌تواند در اختیار فرد (مانند مرجعیت ذاتی والدین نسبت به فرزندان) باشد، به منصبی خاص و یا نهادی تفویض شده باشد (مانند مرجعیت سنای روم در گذشته) و یا به سلسله مراتب سازمان‌های مذهبی تعلق گیرد. ویژگی بارز تمایز اقتدار از استبداد، در پذیرش بی‌چون‌وچرای آن توسط کسانی است که از آنان اطاعت انتظار می‌رود.^۱

منابع مشروعیت‌بخش اقتدار را می‌توان به طور کلی به دسته‌های زیر تقسیم کرد:

✓ **باورها و ارزش‌ها:** اعتقادات و باورهای مشترک، مانند ایمان به یک دین یا ایدئولوژی، می‌توانند مبنای اقتدار باشند.

✓ **احکام دینی:** در جوامع مذهبی، احکام و دستورات دینی می‌توانند منبع مشروعیت اقتدار باشند.

✓ **سنن و آداب موروثی:** سنت‌ها و آداب و رسوم دیرینه که از نسل‌های گذشته به ارث رسیده، می‌توانند به اقتدار مشروعیت ببخشند.

✓ **عقل و قانون:** در جوامع مدرن، عقل و قانون به عنوان منابع اصلی مشروعیت اقتدار شناخته می‌شوند.^۲

اقتدار در قرآن کریم نیز به طوری مستقیم و غیر مستقیم با لغاتی با ریشه‌های «قدر، علو، سلط، قوت» و مشتقات این کلمات آمده است. از جمله آیات الهی می‌توان موارد زیر را نام برد:

- «أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً».^۳

- «وَلَوْ لَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتُ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».^۴ قدرت منحصر به خداوند است،

چنان که قدرتی که قائم به مخلوقات است، همان قائم به خداوند می‌باشد، بدون آنکه قدرت از خداوند قطع شود و مخلوقات در آن مستقل باشند.^۵

^۱ آقابخشی، افشاری راد، فرهنگ علوم سیاسی، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ص ۲۰.

^۲ شجاعی وند، مشروعیت دینی دولت و اقتدار سیاسی دین، ص ۵۶.

^۳ بقره: ۱۶۵.

^۴ کهف: ۳۹.

^۵ طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۳، صص ۳۱۴-۳۱۵.

خلیفه خدا در زمین، موظف به آبادانی آن و استفاده از منابع طبیعی برای رفاه خود و دیگران هستند.^۱

در نتیجه قدرت اقتصادی، از ارکان اساسی اقتدار و عزت امت اسلامی است. مسلمانان با تلاش و کوشش در راه کسب حلال، مدیریت صحیح منابع، همکاری و تعاون با یکدیگر، می‌توانند به قدرتی اقتصادی در جهان تبدیل شده و به عزت و سربلندی واقعی در دنیا و آخرت دست یابند.

^۱ یوسفی، عدالت اقتصادی از دیدگاه اسلام با اشاره موردی به نظام سرمایه داری لیبرال، پرتال جامع علوم انسانی.

نتیجه گیری

در این مقاله، به بررسی عوامل اقتدار امت اسلامی در قرآن کریم پرداخته شد. با کاوش در آیات و بیانات رهبری، دو دسته کلی از عوامل اقتدار، شامل عوامل معنوی و مادی، با توجه به مطالعات پیشین و منابع در دسترس شناسایی و تبیین شدند که نتایج زیر حاصل شده است:

عوامل معنوی در اقتدار امت اسلامی در قرآن کریم: ایمان به خداوند و باور به تعالیم و دستورات الهی؛ ایمان، بنیان اقتدار امت اسلامی است. ایمان به خداوند، مسلمانان را به اطاعت از دستورات الهی و پرهیز از ظلم و ستم ترغیب می‌کند و آنها را در برابر چالش‌ها و سختی‌ها مقاوم می‌سازد. برقراری عدالت در همه سطوح جامعه؛ عدالت، ریشه اقتدار امت اسلامی است. عدالت، اعتماد و انسجام را در جامعه تقویت می‌کند و از تفرقه و پراکندگی جلوگیری می‌کند. اتحاد و وحدت مسلمانان؛ اتحاد و وحدت، رمز اقتدار امت اسلامی است. اتحاد و وحدت، مسلمانان را در برابر دشمنان قوی و متحد می‌کند و به آنها قدرت و توان مضاعف می‌بخشد. پیروی از ولایت و رهبری؛ ولایت صالحه، ضامن اقتدار امت اسلامی است. رهبر صالح و با تقوا، امت را در مسیر حق و صراط مستقیم هدایت می‌کند، از حریم دین و امت اسلامی دفاع می‌کند، و به آنها اقتدار سیاسی، فرهنگی و اقتصادی می‌بخشد.

عوامل مادی در اقتدار امت اسلامی در قرآن کریم: آمادگی نظامی و داشتن ارتشی قوی و مجهز؛ آمادگی نظامی، بازدارنده دشمنان است و در صورت ضرورت، قدرت دفاع از حریم امت اسلامی را فراهم می‌کند. برخورداری از قدرت و توان اقتصادی؛ قدرت اقتصادی، استقلال امت اسلامی را تضمین می‌کند و آنها را از وابستگی به بیگانگان رهایی می‌بخشد.

حقوق و تقویت عوامل اقتدار امت اسلامی، وظیفه‌ای همگانی است و بر عهده همه مسلمانان در سطوح مختلف جامعه است. رهبران و مسئولان، نقش کلیدی در تحقق و تقویت عوامل اقتدار امت اسلامی دارند. امت اسلامی باید با هوشیاری و بصیرت، در برابر توطئه‌ها و دسیسه‌های دشمنان خود ایستادگی کند و برای حفظ اقتدار و عزت خود تلاش کند.

منابع

قرآن کریم ترجمه محسن قرائتی

کتاب

۱. آقابخشی، علی اکبر؛ افشاری راد، مینو، فرهنگ علوم سیاسی، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، چاپ دوم، ۱۳۷۶ ش.
۲. ابن فارس، احمد، مقایس اللغه، بیروت: دارالحیاء التراث العربی، ۱۴۲۲ ق.
۳. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۷ ش.
۴. شجاعی وند، علیرضا، مشروعیت دینی دولت و اقتدار سیاسی دین، تهران: نشر بنیان، ۱۳۷۶ ش.
۵. طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه فضل الله یزدی طباطبایی، هاشم رسولی، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲ ش.
۶. ——— ترجمه تفسیر المیزان، مترجم: ناصر مکارم شیرازی، قم: علامه طباطبایی، چاپ چهارم، ۱۳۷۴ ش.
۷. طیب، سید عبدالحسین، اطیب البیان، تهران: انتشارات اسلام، چاپ دوم، ۱۳۷۸ ش.
۸. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، چاپ یازدهم، ۱۳۸۳ ش.
۹. مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۸ ش.
۱۰. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران: ادنا، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ش.
۱۱. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۷۴ ش.
۱۲. مکارم شیرازی و جمعی از فضلا، ناصر، برگزیده تفسیر نمونه، تنظیم احمدعلی بابایی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶ ش.

نشریات

۱. رضائی، محمد، وحدت اسلامی و حج از نظر قرآن و روایات (به روایت حضرت علامه آیت الله العظمی سبجانی)، مجله کلام اسلامی، شماره ۷۴، تابستان ۱۳۸۹ ش.

۲. رضی بهابادی و همکاران، بی بی سادات، *مبانی قرآنی عوامل معنوی اقتدار ملی از منظر مقام معظم رهبری*، پژوهش‌های سیاست اسلامی، سال هشتم، شماره هفدهم، بهار و تابستان ۱۳۹۹ش.
۳. سعادت نیا، رضا، حیدری، نرگس، *راهکارهای عزت و اقتدار اسلامی از منظر قرآن و روایات*، فصلنامه قرآنی کوثر، شماره چهل و هفت، اول پاییز ۱۳۹۲ش.

سایت

۱. خامنه‌ای، سید علی، *بیانات در دانشکده علوم دریایی نوشهر*، ۱۳۸۸/۰۷/۱۴.
۲. — *بیانات در دیدار/اقشار مختلف مردم*، ۱۳۹۵/۰۵/۱۱.
۳. — *بیانات در دیدار جمعی از موکب داران عراقی*، ۱۳۹۸/۰۶/۲۷.
۴. — *بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی*، ۱۴۰۲/۰۳/۰۳.
۵. — *بیانات در دیدار کارکنان و خانواده‌های ناگروه ۱۶ نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران*، ۱۴۰۲/۰۵/۱۵.
۶. — *بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی*، ۱۴۰۱/۱۱/۲۶.
۷. شیرخانی، علی، دعوت، جنگ و صلح در قرآن، *مجله علوم سیاسی*، شماره ۱۵، ۱۳۸۰ش. پرتال جامع علوم انسانی.
۸. عیوضی، محمدرحیم، *اتحاد و انسجام؛ زمینه‌های شکل‌گیری، زمانه، شماره ۶۳*، ۱۳۸۶ش. پرتال جامع علوم انسانی.
۹. نیلی، مسعود، *سازوکارهای تحقق عدالت اجتماعی در ایران*، ۱۳۹۰/۰۲/۳۱.
۱۰. یوسفی، احمدعلی، *عدالت اقتصادی از دیدگاه اسلام با اشاره موردی به نظام سرمایه داری لیبرال*، کتاب نقد، شماره ۳۷، ۱۳۸۴ش. پرتال جامع علوم انسانی.

